

Om odling af kaffe : Fri öfvers. från "Tropical agriculture"

Nicholls, H[enry] A[lfred] A[lford]

12 B Br.

Ekon.
Landtbr.
(Bm.)

OM ODLING AF KAFFE

— * —

FRI ÖFVERSÄTTNING

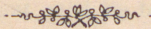
FRÅN

"TROPICAL AGRICULTURE"

AF

*Henry
Abraham*
H. A. A. NICHOLLS

M. D., F. L. S., C. M. Z. S., JAMAICA.

STOCKHOLM
SVENSKA TRYCKERIAKTIEBOLAGET,
1897.

ON ODLING AF KAFFE

THE UNIVERSITY

TROPICAL AGRICULTURE

H. A. NICHOLS

Om odling af kaffe.

Den arabiska eller vanliga kaffeplantan kom ursprungligen från abyssinska bergen och fördes därifrån till Arabien och senare till alla delar af den tropiska världen. Liberianskt kaffe upptäcktes för några år sedan i skogarne på Afrikas västkust och har därifrån spridts till andra trakter af tropikerna.

Jordmån.

Som kaffeplantan har en lång pålrot, trifs den endast på djup jord. Lämpligast är väl afdikad lerjord, men, som plantan är hårdig, kan den växa på mycket olika jord, undantagandes styf, tung lera och mager sand. Stenig mark med djup jord mellan stenarne är mycket lämplig, och mindre gödning behöfves där till följd af stenarnes fortgående vittring.

Klimat.

Tropiskt bergsklimat med en temperatur, som varierar från 55 ° F. till 80 ° F., är mest lämpligt för kaffeodling. Det bästa kaffet växer på lägenheter af 2,500 till 5,000 fots höjd öfver hafvet. Kaffe kan dock odlas mycket lägre ned, till och med ända ned vid hafskusten.

Det arabiska kaffet går ej väl till på platser, som ligga lägre än 2,000 fot öfver hafvet, emedan det där är synnerligen utsatt för sjukdomar och insektshärjningar. Liberianskt kaffe däremot trifs bäst på mindre höglända ställen. Det

är en låglandsväxt och kan odlas med framgång nästan ända ned vid hafskusten. Ett mycket vått klimat är olämpligt, och kaffe trifs ej på ställen, som äro särskildt utsatta för vindarne. Detta senare kan dock hjälpas genom plantering af skyddsträd, hvilket synnerligen blir nödigt, där orkaner bruka orsaka skada. Dessa skyddsträd måste dock hållas efter, så att de ej skada kaffet med sin skugga. Årlig beskärning icke blott gifver skyddsträden lämplig form, utan de afskurna grenarne skola, om de nedgrävas mellan kaffeträden, ruttna och tillföra jorden värdefull gödning.

Fortplantning.

Kaffet fortplantas genom de mogna kaffebönorna, som anskaffas från växande träd. Bönorna gro, om de sås i fuktig jord på en skuggig plats, och talrika kaffeplantor bruka växa upp under träden i kaffeplanteringar.

Plantsängar.

En skuggig plats med fuktigt läge och nära vatten är mest lämplig till plantsäng. Bäst är, att platsen ej är för långt aflägsen från boningshuset, ty det är nödvändigt att ofta tillse plantsängarna, och det kan äfven vara nödigt att nattetid göra något besök för att döda nattliga insekter, som afbita de späda kaffeplantorna. Då det är meningen att plantera kaffe i stor skala, är det bäst att så bönorna i lådor, fyllda med lös jord och höjda något öfver marken, hvarigenom de unga plantorna bättre kunna tillgodoses och de härjande insekterna ej så lätt nå dem.

Plantsängarna få ej vara för breda och skola gödas väl, om jorden ej annars är i god växtkraft. Jorden omgräfvades med omsorg, och alla rötter och stenar borttagas sorgfälligt. Om jorden består af styf lera, blandas den med en del sand eller kolstybb, emedan de ömtåliga små plantrötterna behöfva lösare jord för att obehindradt kunna sprida

sig och få näring. De friska bönorna läggas med flatsidan nedåt på ett djup af $1\frac{1}{2}$ tum under jordytan och 2 å 3 tum från hvarandra. Ett tunt lager af fint krossadt träkol kan med fördel läggas öfver plantsängarna för att hålla tillbaka ogräs och kvarhålla fuktigheten. Under lämpligt väder komma plantorna upp inom 6 veckor och äro färdiga till utplantering om 8 å 10 månader. I torrt väder böra plantsängarna ofta och väl vattnas. Plantsängarna måste rensas från ogräs, och detta bör alltid ske, innan ogräset hunnit nå någon vidare utveckling, emedan plantorna annars lätt skadas vid ogräsets uppdragande.

En del planter böra reserveras för att sedan planteras ut i uppkomna luckor. För dessa reservplanter göras särskilda sängar i likhet med de förut nämnda, och reservplantorna planteras i dem 8 å 12 tum i sär. På detta sätt skola de växa och hinna utvecklas i likhet med de på fältet utplanterade, och, när sedan luckor skola fyllas, kunna de förses med väl utvecklade planter. Vid kaffeodling i liten skala är det mycket praktiskt att plantera dessa reservplanter i små trälådor och först hålla dem på en skuggig och fuktig plats och sedan härda dem genom att flytta dem litet mera ut i solen.

Beredning af planteringsfältet.

Då plantsängarna äro i ordning, tager man itu med planteringsfältet. Skogsmark är naturligtvis mest lämplig härtill, emedan kaffet i den på näring rika jorden kan växa förträffligt och ej på länge behöfver gödning. Träd och buskar rothuggas och lämnas att torka. Hvad som ej har särskild användning, såsom en massa grenar m. m., hugges sönder och packas i rader, så att planteringen ej hindras.

Genom att låta ris och löfaffall m. m. ruttna, tillföres det blifvande kaffefältet betydlig växtnäring, som sedan

rikligen kommer att betala sig. Bränning af de torra grenarne och buskarne m. m. borde undvikas, emedan däri- genom en mängd värdefull växtnäring beröfvas fältet. Förut nämnda rader af skogsaffall göras parallella (jämnlöpande) och med sex fots mellanrum för arabiskt kaffe och med tio fots mellanrum för liberianskt kaffe, emedan detta senare behöfver större växtplats. Raderna utstakas bäst med käppar. Liksom mellan raderna behöfver arabiskt kaffe också sex fots afstånd mellan hvar planta i raden och liberianskt kaffe tio fots mellanrum.

Gräfning af hål.

Sedan fältet blifvit ordnad i linjer och märke blifvit satt, där hvarje planta skall stå, måste, såvida fältet ej består af djup, bördig skogsjord, hål gräfvast för hvarje planta. Dessa hål göras en å två fot i omkrets och en och en half till två fot djupa. På bättre jord göras hålen mindre, på magrare jord större. Sedan hålen gräfts, lämnas de öppna några veckor för att gifva luften tillträde. På backslutningar lägges den uppgräfd jord nedom hvarje hål och på jämn mark vid ena sidan. Då hålen skola fyllas, får ingenting af den uppgräfd jord tagas därtill, utan hålen skola fyllas med matjord från ytan bredvid samt gräs, ruttnade löf m. m. Stenar och större rötter undvikas. Ju större mängd växtämnen begrafvas, dess bättre är det, emedan dessa bilda gödning. Om en å två veckor ruttnar det nedgräfd gräset m. m., jorden sjunker ned och en fördjupning uppstår, som fylles med matjord från ytan. Den påfyllda jorden bör bilda en liten hög, i hvars midt kaffeplantan sedan sättes. Den i hålen fyllda matjorden sjunker sedan alltid efter hand, och af den orsaken är det jorden lägges upp litet i hög, på det kaffeplantorna ej må komma att stå i fördjupningar.

Utplantering.

Vid denna måste stor omsorg iakttagas, ty annars finns ej utsikt att lyckas. När man med stor omsorg och åtskilliga utgifter har dragit upp en mängd plantor och sedan vid utplanteringen går vårdslöst tillväga, så skola med all sannolikhet många af dem dö, och en stor del af föregående arbete och omkostnader förloras genom förbi-seende af sådant, som den oerfarne betraktar såsom obetydliga småsaker. På det sätt, hvarpå planteringen utföres, beror därför till stor del det blifvande resultatet.

Kaffeplantorna utplanteras i början af den regniga årstiden. Planteringen får under inga omständigheter ske i torra. Några dagars sol och torrt väder strax efter utplanteringen skall nämligen ganska säkert döda de utsatta plantorna. Tillfällig beskuggning åstadkommes genom att sticka ned små löfrika grenar vid hvarje planta. Då plantorna skola flyttas från plantsängarna, iakttages stor varsamhet, så att de små rötterna ej skadas. Helst låter man en bra stor jordklimp åtfölja hvarje planta. Om rötterna skulle blifva skadade, är det bäst att taga bort några af de lägsta bladen och därigenom återställa jämnvikten mellan de öfver och under jorden varande växt-delarne.

Då den unga plantan blifvit satt, är det nödvändigt att trycka väl till jorden omkring henne för att hindra jorden närmast rötterna från för hastig uttorkning. Där det är blåsigt, blir det nödvändigt att stödja plantorna med käppar. Vid all plantering måste rötterna på det omsorgsfullaste skyddas, så att de ej blifva utsatta för solen, och vid transportereringen från plantsängarna ut till planteringsfältet böra de vara väl täckta med pisång- eller andra större blad.

Om torka skulle inträffa strax efter planteringen, måste vattning ske åtminstone en gång dagligen, tills plantorna blifvit ordentligt rotade. Om detta ej göres, kommer en hel del af dem att dö.

Man kan också utan plantsängar sätta ut kaffebönorna på fältet i de med matjord fyllda hålen. Man sätter då tre bönor i hvarje fylldt hål med sex tums afstånd från hvarandra. Skulle alla bönorna komma upp, låter man den största och starkaste plantan stå kvar och gallrar bort de öfriga. Innan gallringen företages, fyllas dock omsorgsfullt alla luckor.

Uppväxt kaffe behöfver ej skugga, undantagandes arabiskt, som planterats lägre än 2,000 fot öfver hafvet. Detta senare behöfver under någon del af dagen skugga af inplanterade skyddsträd af sådant slag, att de ej för mycket utsuga matjorden. Liberianskt kaffe, växande på lågland, och arabiskt kaffe, växande öfver 2,000 fot öfver hafvet, behöfver ej skugga, men på blåsiga platser behöfvas skyddsträd mot vindarne. Apelsinträd äro synnerligen lämpliga för detta ändamål.

Beskickning.

Då kaffeplantorna äro unga, behöfva de däremot skugga. Banan- och pisangträd kunna användas därtill, men de få ej planteras för nära kaffeplantorna. Kongoärter (*cajanus indicus*) gifva en synnerligen lämplig skugga åt de unga kaffeplantorna och anses äfven öka jordens bördighet genom sin rika löffällning, hvarförutom deras rötter tränga till ett betydligt djup och lämna värdefull växtnäring, när de fyllt sin uppgift. Då kaffet börjar bära frukt, skola nämligen de skuggande växterna huggas ned. Om de unga kaffeträden tillåtas växa för länge i skuggan, blifva de skrangliga och gifva liten afkastning. Är blott marken lämplig, trifves det uppväxta kaffet förträffligt i solen,

och det är endast de unga, späda plantorna, som behöfva skugga.

Rensning.

Kaffefältet behöfver hållas väl rent från ogräs. Den första lärobok i kaffeodling, hvilken utgafs i Wästindien 1797, säger: »Det finns måhända ingen planta, som behöfver hållas mer fri från ogräs än kaffeplantan. Ogräs hindrar den i växten och kommer dess löf att gulna. Kaffeplantan vissnar och dör snart bland ogräs.»

Ogräset lägges i högar för att ruttna, men dessa högar skola sedan vändas några gånger; annars börjar lätt en del af ogräset att växa igen, såvida ej jorden slagits väl af rötterna vid rensningen. Vida bättre är dock att vid hvarje rensning gräfva nya hål, ej för nära kaffeplantorna, och i dem begrafva det uppräckta ogräset.

Toppning.

Om kaffeträden tillåtas växa obehindradt, skola de nå en anseelig höjd. Detta är i synnerhet fallet med det liberianska kaffet, som skjuter upp i höjden 40 fot. Under sådana omständigheter blir det naturligtvis mycket svårt att verkställa skörden, ty i regel gifva träden rikligast i toppen. Fördenskull användes toppning. Man skär af toppen, så snart trädet uppnått en sådan höjd, att man utan svårighet kan räcka till att afplocka kaffebären. Genom toppningen ökas äfven de nedre grenarnes utbredning och fruktbarhet, och stormar kunna sedan ej så lätt skada, som om träden vore högre. På för stormar utsatta platser skola träden toppas vid tre fots höjd, och på mera skuggiga platser, där matjorden är god, borde de aldrig tillåtas växa högre än 5 fot.

Beskärning.

Ordentlig beskärning af kaffeträden är synnerligen viktig. Utan sådan växa grenarne, så att de skada hvar-

andra, och afkastningen förminskas. Sedan toppningen verkställdts, måste alla vattenskott bortskäras, det vill säga, alla extra, gröna, kraftiga skott, som växa ut på stammarne och grenarne, och hvilka, om de lämnas i fred, skola förbruka den saft, som annars skulle hafva frambringat frukt. Af denna orsak kallas de också »tjufskott». Bäst är att borttaga dessa »tjufskott», medan de ännu äro unga och späda, så att det lätt kan ske med fingrarne.

Ett väl skött kaffeträd skall hafva en upprätt, rak stam, från hvilken sidogrenar, de s. k. primärerna, utgå. Från dessa primärer åter utgå andra grenar, de s. k. sekundärerna, hvilka i sin ordning också ibland grena ut sig.

Vid ordentlig beskärning skola alla de sekundära grenarne närmast stammen borttagas, så att luft och sol må kunna tränga in. Därigenom hindras skadliga mossor o. d. att utveckla sig. Om sådana förekomma, måste de omsorgsfullt borttagas. Ej mer än en gren skall tillåtas utväxa vid hvarje bladfäste å de primära grenarne, de öfriga bortskäras.

Gödning.

Hos smärre arrendatorer af kaffe- och kakaoplanteringar i Väst-Indien ser man ofta, hur brukaren tar skördar år efter år, under det han nästan ingenting gör för att göda jorden och tillföra den tillräcklig växtnäring till ersättning för de skördar, som tagits. Och hvad händer? Jo, hans skördar af kaffe och kakao minskas och blifva snart mycket små. Då tänker han, att träden äro dåliga, eller att jorden ej varit tjänlig för sådan odling, under det *felet helt och hållet är hans eget*, emedan han bara skördat utan att genom gödning ersätta den alstringskraft, som af skördarna tagits bort.

På uppröjd skogsmark, som planterats med kaffe, behöfves ej särskild gödning på flera år, men på all annan mark är gödning nödvändig. I brist på latrin eller husdjursspillning kunna stora massor af gräs, gamla löf eller

andra växtämnen samlas och grävas ned i hål mellan kaffeträden. Dessa hål böra vara två fot långa, en fot djupa, en fot breda och ej närmare kaffepplantan än två fot. Då större rötter af kaffeträd påträffas vid gräfningen, böra de aktas. Den påfyllda jorden trampas väl ihop, så att den ej må blifva bortsköljd af häftiga regn. På sluttande mark grävas hålen ofvanom kaffeträden. Vid förnyad sådan gödning grävas ej hålen på samma plats som förra gången.

Fiender.

På några ställen förekommer en besynnerlig sorts mjölig bladlus, som liknar en snöflinga. Denna skadar kaffet betydligt, men kan lätt lockas bort från kaffet, genom att man planterar ananas här och där på kaffefältet, hvilka af denna insekt vida föredragas. Flera andra olika slags bladlöss förekomma, men dessa kunna dödas genom tvättning eller påsprutning af såpvatten, i hvilket några droppar fotogén väl tillblandats. Mycket ofta är bristande kraft och näring i jorden orsaken till, att kaffet sålunda angripes af ohyra.

Råttor och möss skada ofta kaffet vid tiden för dess mognad. Det blir då nödigt att söka döda dessa medelst gift eller fånga dem i fällor.

Skörd.

Arabiskt kaffe måste skördas, så snart bären blifva röda. Annars uppstå stora förluster, emedan bären ej sitta kvar länge utan snart falla till marken. Motsatsen äger rum med liberianskt kaffe, hvars bär sitta kvar och kunna samlas in, när det bäst lämpar sig för odlaren. Bären plockas vanligen från träden, men i Arabien bredes bredt tyg under träden, och bären skakas ned. Detta sätt är att föredraga, där det kan användas, ty därigenom skördas endast mogna bönor. Omogna bönor försämra betydligt

kaffets kvalitet. Liberianskt kaffe mognar mycket senare på året än det arabiska. Under blomningen böra kaffe-träden ej särskildt oroas.

Afkastningen växlar betydligt efter jordmån, klimat och skötsel. Ett skålpund kaffe per träd i genomsnitt är ett godt resultat, men på god jord och med omsorgsfull skötsel kunna träden gifva mycket mer. Liberianskt kaffe ger mycket rikare afkastning än arabiskt, eller från ett till åtta skålpund rent kaffe per träd. En god kaffeplockare kan plocka omkring 109 liter bär per dag, och dessa gifva omkring 9 skålp. kaffe.

Fröhylllets borttagande.

Detta kan ske för hand genom att stöta bären i en mortel eller genom att pressa bären under rullning mellan tvenne släta bräder. Dessa behandlingssätt kunna dock endast brukas i liten skala. När det gäller större kvantiteter, användes en maskin, som består af en cylinder, täckt med rifjärn af koppar, och en slät trumma. Rifcylindern ställes så nära trumman, att bären krossas, utan att börnornas pergamentartade skal skadas. Trumman bör äfvenledes kunna ställas till olika stora bönor. Bären läggas i en mataretratt, och nedom trumman är ett i rörelse varande såll, som genomsläpper börnorna och frånskiljer fröhylllet. Börnorna äro nu betäckta med ett klabbigt ämne, som afskiljes genom jäsning, eller genom att börnorna slås i blöt i kar eller dylika större kärl. Vid jäsning slås börnorna i tunnor eller dylikt och stå i 24 timmar, eller tills de klabbiga lämningarna lätt afskiljas. Sedan tvättas de i vatten och bredas ut i tråg eller lafvar för att torka i solen. Nu ligga börnorna i sina pergamentartade naturliga skyddskal och kunna bevaras så under lång tid.

Skalning.

Denna utföres antingen med olika maskiner eller genom börnornas stötning i stora trämortlar. Ofta användes ett cirkelrundt tråg, i hvilket ett stort tungt trä- eller stenhjul är gjordt att löpa. Det oskalade kaffet lägges i tråget och hjulet rullas öfver det. Skalet krossas och brytes då i små bitar, men kaffet själf blir oskadadt. Under alla omständigheter skall kaffet vara väl uppvärmdt i solen, innan det skalas, och skalningen bör aldrig företagas på en våt eller fuktig dag.

Harpning.

För att skilja bort de krossade skalen från börnorna användes en enklare rensningsmaskin, hvilken liknar en vanlig enkel sädesharpa med fläkt.

I stället för ofvannämnda sätt att borttaga fröhylllet bruka några torka bären och breda ut dem på lafvar, utsatta för stark solhetta. Detta tager dock en 3 à 4 gånger så lång tid. De fullkomligt torra bären skalas och rensas, såsom ofvan nämnts, men denna rensning är betydligt svårare att utföra. Det säges dock, att kaffe, beredt på detta sätt, är tyngre och af finare beskaffenhet, och en del kaffeodlare yrka på, att det borde allmänt tillämpas.

18

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

